

Rudolf Steiner

Súbor prednášok sa konal v r. 1922 - 23 v Dornachu vo Švajčiarsku pre robotníkov pracujúcich pri stavbe budovy Goetheana. Tento cyklus nesledoval nijaký zámer, témy jednotlivých prednášok boli viac menej ľubovoľné, podľa spontánnych otázok kladených zhromaždenými robotníkmi na začiatku prednášky. Obsah hodinových prednášok bol teda vždy improvizovaný a jednotlivé prednášky na seba nenadväzovali. Názvy jednotlivých prednášok boli pripojené neskôr zapisovateľom. Ani názov cyklu "O zdraví a chorobe" nevystihuje zámer prednášajúceho, ale skutočnosť, že prevažovali otázky tohto druhu.

Okno – farba vlasu

RS: Nuž páni, snáď má dnes niekto nejaké zvláštne pranie. Napadlo vás niečo načo by ste sa chceli spýtať?

Otázka: Odkiaľ to, že svetlovlasých ľudí je stále menej?

RS: To sa veľmi dobre hodí k našej úvahe, v ktorej vám chcem vysvetliť oko. Iste ste si všimli, že svetlovlasosť veľmi úzko súvisí s modrými očami. Pozorujme teda oko: Oko je vskutku v človeku niečím mimoriadne dôležitým. Aj keď sa človek narodí slepý, zo skutočnosti, že nemôže vidieť, nijako nevyplýva, že sú mu oči nanič. Oko nemá svoj význam len v tom, že jeho prostredníctvom vidíme, ale aj ten, že vlastne ovplyvňuje ľudský nervový systém, pokiaľ tento súvisí s mozgom.

Okno slepeho, ktorého očný nerv nie je v poriadku, síce nesprostredkúva vedomé videnie, predsa však sa nachádza v očnej dutine, kde je na neho napojené očné svalstvo, ktoré i u slepeho neustále ovplyvňuje nervový systém. Aj z tohto dôvodu je teda oko jedným z najdôležitejších orgánov, ktoré vo svojom organizme máme. Oko je uložené v dutine lebečnej kosti, v skelete hlavy, a samo o sebe predstavuje malý svet.

Ak sa pozrieme na oko spredu, vidíme úplne priehľadnú, ako sklo priezračnú kožu (rohovku), ktorou vstupuje svetlo do oka.

Skrze túto priezračnú kožu vidíme až na zadnú stenu oka, a preto sa nám javí to čo nazývame "pupila", čierna. Práve tak je tomu, keď sa zvonku pozeráme oknom do miestnosti. Tu sa nám protiľahlá stena javí byť čierna. Vnútorý obsah oka je úplne priehľadný, takže svojím pohľadom bez prekážok prenikneme až do vnútra oka na povrch protiľahlej tuhej kože, tzv. sietnice, obsahujúcej veľmi jemné krvné žilky, tvoriace akúsi podušku. Okolo už spomínaného čierneho bodu, (pupily zrenice) je tzv. dúhovka (Iris) ktorá je u ľudí rôzne zafarbená.

Medzi priehľadnou rohovkou a dúhovkou, v prednej očnej komore, je vo vnútri takpovediac "tuhá voda", ktorá je tiež úplne priehľadná. To je "živá voda", ktorá je celkom malou sklenenou šošovkou, vzadu skôr plochou a vpredu trochu vypuklou. A tu, kde sietnica s jemnými cievkami prechádza v dúhovku, tu je vlastná šošovka, ktorá je opäť "živou vodou" (vyživovanou organizmom). Vonkajšia koža tejto šošovky je opäť priehľadná.

Táto šošovka fixovaná na sietnici, je pružne pohyblivá. Pri pozeraní z blízka je šošovka vypuklá, keď sa pozeráme zďaleka je vypuklá podstatne menej.

Dúhovka (resp. sietnica) obsahuje celkom jemné svalstvo, ovládajúce šošovku, ktorého ochabnutosť môže byť príčinou ďalekozrakosti alebo krátkozrakosti. Ochabnutosť je potom zapríčinená nedostatkom pohybu, keď prevažuje vnímanie zblízka či do ďaleka. S pokračujúcim vekom sa potom jemné svalstvo dúhovky stáva ochablejším, a my nie sme schopní tvarovať šošovku do potrebnej hrúbky. U starých ľudí prevláda ďalekozrakosť. Takúto vadu oka sa snažíme kompenzovať okuliarmi, vyrovnávajúcimi ustálený tvar šošovky (tučná šošovka tenké sklo okuliarov a naopak).

Za šošovkou, vyplňa vnútro oka opäť úplne priehľadná "živá voda" (sklovec). Očný nerv, vchádzajúci do oka, je veľmi komplikovaná vec. Štyri vrstvy tohto nervu obklopujú sklovec, ako nejaká poháre, vyrobené zo štyroch vrstiev skla. Časť tohto nervu prechádza v sietnici. Táto vrstva pôsobí ako vyduté zrkadlo. Prichádzajúce svetlo dopadá na túto vrstvu a je ňou odrážané späť. Svetlo nevniká dovnútra pod vrstvu nervu, ale zostáva v oku odrazené. Druhá vrstva (pod sietnicou), tzv. cievnatka, zosilňuje zrkadlenie vrstvy prvej. Tretia vrstva, tzv. belmo, je tej istej substancie, ako šedý mozog, ako tzv. šedá kôra mozgová. Štvrtá nervová vrstva je už kožou. Takto je očný sklovec uložený v štvorvrstvovom komplikovanom vaku. Všetko svetlo prechádzajúce pupilou do sklovca, tu žije vo vnútri oka v tomto sklovci. Tak tu máme v oku niečo, čo vyzerá ako veľmi komplikovaný fyzikálny prístroj. K čomu to všetko?

Ako fotografickým aparátom, snímame obraz predmetu vonkajšieho sveta na zadnú stenu oka, odkiaľ sa odráža do vnútra očného (guľovitého) priestoru, do sklovca (do ohniska vydutého zrkadla zadnej steny. Tak, že získame jeho prevrátený obraz. Keby sme sa mohli zmenšiť a postaviť sa dovnútra oka, práve na to miesto kde je naša postava okom zrkadlená (hore nohami), dostali by sme sa do stredu svetlom vyplneného priestoru.

Tu treba pripomenúť, že vnútorná zrkadliaca vrstva očnej dutiny nie je jednoliatym zrkadlom, ale rozdelená na množstvo malých teliesok (zrkadiel), odrážajúcich do vnútra oka. A tu stojíme pred niečím mimoriadne podivuhodným! Spomeňme si teraz na dojem, aký máme uprostred jasnej noci, keď k nám vysielajú svoje svetlo hviezdy rozosiate na oblohe. Tak by sa javilo aj zrkadlenie očných teliesok vo vnútri oka (v ohnisku), keby tu zrkadlový obraz bol schopný vnímania.

Vnútro ľudského oka, je vlastne akýmsi malým vesmírom.

A tak ako si môže vnímajúci človek povedať, že jeho oko je veľkým svetom v malom, tak si tiež môže povedať, že on sám je zrkadleným obrazom veľkého sveta.

Ak sa pozeráme na svoju vlastnú fotografiu, tu máme pred sebou celkom maličkého človečika, ktorý pochádza od človeka veľkého, od nás samých. Tak aj našu predstavu o veľkom hviezdnom nebi, sme si získali od malého hviezdneho neba, vo vnútri nášho oka. Lebo toto malé hviezdne nebo je akousi fotografiou veľkého neba, a my dôverne poznáme len túto fotografiu! Naša skúsenosť s veľkým hviezdным nebom, je len predstavou, ktorú si tvoríme vnútri nášho oka, a tam ju tiež prežívame. Teraz je možné namietnuť: to by snáď platilo, keby sme mali ako Kyklopovia iba jedno jediné oko, lenže my máme oči dve!

Prečo vlastne máme oči dve?

Pohľad jedným okom je schopný sprostredkovať vonkajší svet iba plošne. Zapojením dvoch očí do pozorovania, vnímame svet priestorovo-plasticky. Vnímanie dvoma očami je tým istým, ako keď sa dotýkame ľavou rukou svojej pravej ruky. Tým, že sme si už ako malé deti navykli dotýkať sa samy seba, tým vlastne dospievame k

pojmu, ja ", pretože tým postrehujeme sami seba, svoje vlastné telo. Keby potom naša pravá strana nemohla postrehovať stranu ľavú, nikdy by sme k pojmu ja "nemohli dospieť! Nič by sme o sebe nevedeli. Na tie najdôležitejšie veci, ktoré máme takmer denne pred očami, sme navyknutí pozeráť ako na niečo samozrejmé. Tu nám pripadá hlbanie nad tým, prečo si vlastne hovoríme, ja ", ako úplne nezmyselné, pretože to je predsa samozrejmé, že si človek hovorí, ja"!

Takto povrchný človek však nemôže mať potuchy o tom, že práve tie najbežnejšie veci spočívajú na tých najkomplikovanejších mechanizmoch. Neuvedomuje si, že si už ako dieťa osvojil návyk dotýkať sa seba samého, najmä pravou rukou ruky ľavé a prostredníctvom toho si hovorí sám k sebe, ja ". Takáto zdanlivá maličkosť má totiž ďalekosiahly kultúrny význam. Nazrime len do starých čias kultúrneho vývoja ľudstva, napr. do starozákonnej doby. Tu ešte nachádzame kňazov, často múdrejších než sú kňazi dnes, ktorí vedeli, že ich úlohou je priviesť ľudí k sebauvedomeniu. Preto ich učili spínať ruky v modlitbe, dotýkať sa seba samého, aby v sebe našli svoje , ja ", vlastnú vôľu k rozvíjaniu seba samého. O týchto veciach sme dnes však stratili akýkoľvek pojem. Dnešný kňaz síce tiež vedie ľudí k spínaniu rúk v modlitbe, nie je však schopný vysvetliť im, aký to má zmysel.

A podobne je tomu aj u oka. Ak sa pozeráme dvoma očami, máme predstavu, že to čo je vo vonkajšom svete zaliate svetlom, že je to priestorové, že to nie sú obyčajné sily, ale aj tvary a formy.

Keby sme mali len jedno oko, vnímali by sme stále len oblohu a všetko ostatné ako by na nej namalované. Vďaka páru očí vieme o priestore a môžeme sa cítiť byť postavení v jeho vnútri, ako akýsi stred sveta. Každý človek sa cíti byť stredom sveta, či už v dobrom alebo zlom slova zmysle. Skutočnosť, že máme oči dve je teda viac než významná.

(Poznatok o priestorovom videní párom očí, prevzala prírodná veda od RS. Nanešťastie sa však k svojmu "opisovaniu" nikdy nepriznala a od RS sa dodnes oficiálne dištancuje!)

Schopnosť videnia, skrze oko, je pre nás natoľko významná, že si už nie sme schopní uvedomiť jeho ďalšie funkcie.

Ako je tomu napr s uchom?

Uchom nielen počujeme, ale vďaka uchu sme tiež schopní naučiť sa hovoriť produkovať to, čo sme schopní počuť. Hovorenému rozumieme vlastne len vďaka tomu, že nám z hrdla do ucha (resp. z ucha do úst) vyúsťuje tzv. Eustachova trubica. Kto by nevedel, že deti ktoré nepočujú, nemôžu ani hovoriť! To však platí aj naopak. Ľudia ktorí nehovoria, nemôžu rozumieť tomu čo počujú. Ak chcú napriek tomu rozumieť, tu musia siahnuť po umelých prostriedkoch (po náhradnom mechanizme), ktorými im povedané musí byť pretlmočené do tej formy vyjadrovania ktorú aktívne používajú.

U oka sa nám zdá, ako by sme ho mali jedine k videniu. Lenže už ako deti, bez toho, že o tom vieme, sa učíme očami nielen vidieť, ale aj hovoriť! Reč očí však nie je použiteľná rovnako zreteľne ako reč určená pre uši. Všetci však máme viacmenej skúsenosti s rečou očí, keď nám niekto napr. klame apod. Pri troche citlivosti, sme dokonca z pohľadu očí schopní vyčítať čo si človek myslí! Ako sa deti učia hovoriť ústami, tak sa učia hovoriť aj očami. Avšak zatiaľ čo pri reči úst je hrdlo od ucha

priestorovo oddelené, má sa to u oka tak, že oboje je tu akosi tesne vedľa seba (jedno v druhom). Vo vnútri máme pozerajúce oko a okolo neho očné svalstvo. A práve toto svalstvo robí oko viditeľným orgánom reči. Ak je pohľad priamy alebo neúprimný, to závisí na svaloch očí, ktoré sú okolo a vnikajú všade dovnútra, sú všade v oku. Vnímajúce oko, akoby bolo vnútri hovoriaceho oka. Predstavte si, že by sme mali ucho vnútri nášho hrdla, ako je tomu u rýb. že by hrdlo pokračovalo len neustálym rozširovaním, až by dospelo k rozšírenému hrdlu, ako je napr vymodelované u Lucifera na mojom drevenom súsoší (v malej kupole prvej drevenej stavby Goetheana.) Tu (u Lucifera) hrdlo smeruje nahor a ucho je akosi vo vnútri. Potom by tu bol orgán na tvorenie hlások (jazyk) a my by sme tým istým orgánom hovorili aj počuli, podobne ako je tomu u oka. Tak môžeme nahliadnuť, že oko je na jednej strane stavané podobne ako ucho, na druhej strane však trochu odlišne. Aj keď je dosť ľudí, ktorí sú schopní hovoriť o kadečom o čom nič nevedia, predsa môžeme povedať, že slovom (rečou) vlastne hovoríme to, čo vieme. Hrdlom hovoríme z tela von, k iným ľuďom. Len blázon hovorí z tela von, sám k sebe! U oka je tomu však tak, že ním nehovoríme vedome. To by sme museli byť veľmi rafinovaní, aby sme dokázali vedome hovoriť očami. Nevedomá reč očí nevedomky sprevádza naše ostatné prejavy. Napr. v južnom Taliansku je dodnes ešte povedomie o tzv "zlom uhrančivom pohľade". Tu ľudia vedia, že zlý pohľad prezrádza falošného človeka, že oko vyslovuje celú jeho povahu, že z oka sa dá vycítiť to, čo sa inak vlastne nemôžeme vôbec dozvedieť. Strach zo zlého pohľadu ide často tak ďaleko, že ľudia upadajú do povier a kupujú si rôzne amulety atď., v domnení, že sa takto pred zlým pohľadom môžu uchrániť.

Iní ľudia naproti tomu upadajú do druhého extrému, do iného druhu povery, ak sa domnievajú, že v oku nie je nič duševného. Tak napr. tvrdenie, že svetlo vonkajšieho sveta vchádza zornicou do oka, kde premietne na sietnici obraz, ktorý pokračuje ďalej očným nervom do mozgu, kde je vyprovokované myslenie a predstavovanie, je nič nevysvetľujúcim táraním. Vôbec tomu nie je tak, že by svetlo skrze nejakú chemickú reakciu putovalo až do mozgu, ale naopak toto svetlo vonku zostáva. A to je to dôležité pre pochopenie oka. Keby svetlo putovalo až do mozgu, nemohli by sme nič vidieť!

Svetlo zadržané v oku, osvetľuje zasa len oko.

Podobne sa svetlo chová v miestnosti, ktorá je rovnako ako oko, mimo vlastných stien, prostá všetkých iných predmetov. Vnútro miestnosti je síce osvetlené, my tu však mimo stien nie sme schopní vnímať nič iné. Svetlo samo o sebe nemôže spôsobiť naše videnie! Nič nám nie je platné osvetlené oko, keď nemôžeme toto svetlo cítiť, keď nemôžeme vedieť, že je to svetlo. A cítiť možno len dušou. Aparát oka iba utvára to čo môžeme cítiť dušou.

Podobne ako musíme dotykom svojej ruky ohmatať predmet, aby sme vedeli, že je to predmet a akú má formu, rovnako tak musíme cítiť svetlo, ktoré máme v oku. Toto svetlo v oku nie je však predmetom a preto ho nemožno iným predmetom nahmatať. Podstatu svetla možno cítiť len dušou, ktorá je tej istej podstaty ako svetlo! Táto duša potom cíti tiež vnímanú (zrkadlenú) formu vnútri oka a tiež preniká svalstvo tela.

Každý orgán v človeku ukazuje na vnímanie duše v jeho vnútri. Presným štúdiom nachádzame všade duševno a duchovno, najmä u oka, ktoré nám dáva pocit, akoby sme sedeli za kukátkom a pozerali dovnútra, ktoré nám dáva predstavu: to čo je v malom, tu vnútri kukátka, je to isté, čo je tu vonku vo veľkom. A keď pozorujeme to

vo vnútri vecne podľa pravdy nami nijako neskreslené, keď si neuvedomujeme počas svojho pozorovania sami seba, ale len samotnú vec, potom to čo tu vlastne pozoruje, je duša.

To čo sa nazýva očný nerv, to nesiahá až k vonkajšej časti oka (k sietnici). Sem siaha len cievnatka, ktorá je ešte akosi pod týmto očným nervom a očnými svalmi, ktorá zasahuje v podobe dúhovky až k šošovke, držiac vlastne túto šošovku. Dúhovka-Iris, okolo čiernej pupily (zrenice) ktorá je vlastne len otvorom, táto dúhovka je nanajvýš komplikovaná vec. Dúhovka vychádza z cievnatky, a pridržuje šošovku. Táto dúhovka má, ak pozeráte spredu, prednú a zadnú stenu. Na zadnej stene má rôzne farebné zrníčka, akési nepatrné vačky, ktoré sú u každého človeka vyplnené modrou látkou.

Na túto modro zafarbenú látku sa pozeráme, u modrookého človeka. Pozeráme sa na ňu cez prednú priehľadnú stenu, na zadnú stenu dúhovky. U hnedookého človeka napr, ktorý má tiež zadnú stenu zafarbenú na modro, vidíme hnedo (či čierno apod.) zafarbené vačky na prednej stene dúhovky. Takéto vačky predná stena modrookého človeka nemá, u neho je upína číra. Odkiaľ to?

Tieto vačky sa neustále naplňujú a vyprázdňujú krvou. Krv vchádza dovnútra a nahradí modro, hnedo atď zafarbenú látku, s ktorou sa neustále strieda v živom pohybe.

Ľudia, ktorých krv je schopná preniknúť až sem do očí, majú vo svojej krvi veľkú silu. Táto krv zafarbí vačky hnedo alebo čierno. Čiernookí viac, hnedookí menej, modrookí vôbec alebo minimálne vyhŕňajú v krvi obsiahnuté šťavy z potravín do vačkov dúhovky.

Človek modrooký má vo svojich šťavách menšiu údernú silu, než človek čiernooký. U modrookého vidíme až na zadnú stenu dúhovky. A tak klasický nordický človek, žijúci na severe, musí oveľa viac spotrebovať z toho čím sú mu jeho potraviny, na premáhanie chladu nachádzajúceho sa okolo neho v okolitej atmosfére. Nemá potom už síl, aby to vohnal ešte do očí. Tak sa stane modrookým, pretože všetku silu musí použiť v boji proti chladu. Iný človek, žijúci ustavične v teple, má naproti tomu vo svojej krvi veľkú údernú silu, takže môže privádzať šťavy z potravín až do vlasov a má potom čierne alebo hnedé vlasy. Ak má menej údernej sily, zostávajú jeho vlasy svetlé. Tak spolu súvisia modré oči a svetlé vlasy.

Ak premýšľame o veciach, ktoré sú dôležité, ktoré sú podstatné, nemôžeme neprísť na to, ako všetko vo svete žije. **Napr. zem na ktorej žijeme my, bola kedysi tiež mladá vo svojom vývoji, keď rodila Brontosaurov apod. Teraz už vyšla z mužného veku, je stále staršia a raz konečne zájde na slabosť staroby. Nezájde však na následky špekulatívnych predstáv materializmu, ale na prirodzenú starobu. Dnes sa nachádza niekde uprostred stareckej slabosti.** To sa prejavuje aj u ľudského pokolenia. V mladistvej sile, v schopnosti hnať údernou silou potraviny celým telom, až do končekov vlasov a v stareckej slabosti, v slabšej údernej sile. Ľudia sa slabšou údernou silou musia skôr vymrieť. Preto tu bola položená otázka, prečo ubúda svetlovlasých ľudí, prečo je ich dnes menej ako predtým. Zem nemá už síl prerážať A tak len ľudia čierni a hnedí sú schopní prežitia. Svetlovlasí a modrookí sú už vlastne v stave vymierania, pretože nemôžu už s potrebnou údernou silou hnať sily získané z potravín svojím telom.

Môžeme teda povedať: svetlovlasí ľudia boli vlastne tí telesne slabší, boli silní len duševne. V starých dobách bolo mnoho svetlých ľudí, ľudí duševne silných, ktorí ešte veľa duševne vedeli z toho čo dnes už veľa ľudí vedieť nemôže.

Tak napr stará India, 5 - 6 tisíc rokov pred Kristom, mala pôvodne čierne (resp. dosť tmavé) domorodé obyvateľstvo. Neskôr sa zo severu prisťahovali ľudia so svetlými vlasmi. Z tých sa stali brahmani, ktorí boli uctievaní ako svetlí brahmani. Časom sa táto svetlosť strácala , pretože ľudské pokolenie sa stalo slabším. Opäť začalo prevládať pokolenia hnedých a čiernovlasých ľudí, ktorí keby sa im nepomáhali, museli by zostať zaostalým. Lebo čím silnejšie sú sily tela, tým slabšie sú sily duševné. A tak bolo ľudstvo Zeme pred nebezpečenstvom všeobecnej zaostalosti, po vymretí ľudí svetlovlasých, keby tu nepôsobilo učenie duchovnej vedy, antroposofie, ktorá si nevšíma toľko tela, ale, ak smiem to tak povedať, vyberá rozumnosť z duchovného skúmania samého. A tak z hľadiska svedomitej prírodnej vedy musíme povedať:

Ľudia na zemi by sa stali zaostalejšími, keby sa stávali telesne silnejšími, keby modrookí a svetlovlasí vymreli, keby neprišli k múdrosti nezávislej od svetlovlasosti. Svetlé vlasy dodávajú človeku vlastne rozumnosť. O čo menej privádzajú do oka, o to viac zostávajú so svojimi šťavami z potravín v mozgu, dodávajúc mozgu rozumovosť.

To ,čo ženú svetlovlasí do mozgu, to hnedovlasí a hnedookí, resp. čiernovlasí a čiernookí ženú do očí a do vlasov. Preto sa stávajú materialistickí; odkázaní len na vonkajšie telesné zmysly.

A tak v miere v ktorej stráca ľudstvo so svetlovlasosťou svoju rozumnosť, musí mať k dispozícii duchovnú vedu. Stavba Goetheana, nebola vykonaná na potešenie oka, ale preto aby sme predišli tomu, čo by sa s ľudstvom nutne stalo, aby sme mu pomohli z ducha náhradou za to čo z jeho prirodzenosti mizne.

Ľudstvo dnes musí prísť k tomu istému iným spôsobom ako v starých časoch. **Čím viac vymierajú svetlovlasé rasy, tým viac vymiera ona inštinktívna múdrosť človeka, a človek sa stáva nerozumným.** Dnes sa človek, odkázaný len na svoje telo, nemôže stať rozumným, ak nebude mať skutočnú duchovnú vedu. Nerozumní ľudia sa vždy usmievali, ak sa objavilo niečo, čo vyvolalo veľký obrat A človek musí mať odvahu k premene. Dnes spravidla panuje názor: Ako v dobe Brontosaurov nebolo ešte krávn, ani ľudí potrebných kravského mlieka, tak dnes nesmie byť povedané to, čo má byť povedané až v ďalekej budúcnosti! Prenasledovanie zo strany takých rečníkov má byť teda oprávnené tým, že ešte neprišiel čas. Našťastie sa však kravy nebáli pokroku vo vývoji a mali odvahu stať sa kravami bez ohľadu na názor Brontosaurov. Tak ani antroposofia by nikdy na svet neprišla, keby sa bála prísť teraz. Ľudia ktorí ešte niečo inštinktívne vedia, musia práve teraz vystúpiť so svojím poznaním!

Na milánskych symboloch levov je ešte zrejmé poznanie o súvislosti vlasov a očí, že tak ako so svetlom súvisí oko, tak s ním súvisia aj vlasy. Hrivy milánskych levov sú formované ako lúče. Ak nie je svetlo schopné to vyniesť do vlasov (ako do rastlín) výživu z tela (z pôdy), zostávajú vlasy svetlé. Sklon k materializmu súvisí s čiernymi vlasmi, ktorých výživa sa neznáša so svetlom. Preto ešte pred niekoľkými storočiami formoval umelec hrivu leva tak, ako by ju slnko svetelnými lúčmi vsúvalo do hlavy.